
Inledning

Förra numret av Divan hade Sanning som tema. Det leder oss nu osökt vidare till det med Sanning förbundna dubbeltemat Minne och fiktion. I spåren av Quickdebatten har gränsen och närheten mellan vad vi kan erinra oss och vad vi konstruerar eller fantiserar eller tror oss ha upplevt blivit högaktuell att samtala om. Divan har inte tidigare ägnat något nummer åt minnets tematik, trots att psykoanalys i hög grad får sägas vara en metod och en teori som ställer våra minnesbilder, konstruktioner och rekonstruktioner av minnen i centrum.

Vilken är relationen mellan minne och fiktion? Vi använder, återanvänder, formulerar oss och fantiserar kring djupt betydelsefulla minnesbilder och väver de narrativ som vi föreställer oss förklarar våra liv. På samma sätt förhåller det sig med fiktionen. Siri Hustvedt inleder numret med essän "Den verkliga berättelsen". Hon framhåller sin insikt om hur minnet omskapas genom livet, i en kreativ process som, precis som drömmen och fantasin, utgör ett fundament för skapandet av fiktion. Hustvedt diskuterar fiktionens minnesspår och tar med läsaren på en odysse genom skönlitteratur, psykoanalys och neurovetenskap. Hon summerar roligt och pregnant: "Att skriva fiktion, att skapa en fantasivärld, tycks vara det samma som att minnas det som aldrig har hänt".

Eva Löwstedt intervjuar Siri Hustvedt, David Rieff, son till Susan Sontag, och Gösta Ekman och ställer frågor om minnets opålit-

lighet och hur vi formulerar minnet genom konstruktioner. Varifrån kommer berättelserna? Kan dagboken ha sanningsanspråk, och när blir den litteratur? I en Diwanism skriver Andrzej Werbart stämmningsfullt och vemodigt om minnets flyktighet, men visar samtidigt att vissa minnesbilder bevaras som en inskrift, en hälsning med förmågan att överbrygga tid och bära sitt bud från unga år in i mogen ålder.

I likhet med psykoanalysen undersöker filmen det förgångna genom presens. Maaret Koskinen belyser hur filmen tekniskt och materiellt erbjuder ett säreget rum med förmåga att underminera tidsbegreppet och aktivera betraktarens egna inre rum av minnen, erfarenheter och erinringar. Liksom Koskinen diskuterar Christopher Bollas spänningen mellan fakta, minne och fiktion. Han framhåller betydelsen i psykoanalys av faktiska händelser, jämför psykoanalytikerns position med historikerns och skildrar hur trauman skapar stumma luckor i självet, vilka i en psykoanalytisk process kan fyllas med mening.

Marguerite Duras verk – i synnerhet hennes manus till Resnais film *Hiroshima mon amour* – bildar utgångspunkt och illustration till tanken om fiktionen och berättandet som möjlighet till läkning. Sølvi Kristiansen analyserar varsamt filmen och fångar en central tematik hos författaren: rädslan att glömma och smärtan att minnas. Den argentinska poeten Alejandra Pizarnik föddes 1936 och dog för egen hand 1972. Hennes verk formulerar ett *alter vivens*, ett "annat levande"

på flykt undan skräcken för och längtan till döden. Magnus William Olsson beskriver hur hennes verk förkroppsligar ett ständigt vidare, bredvid, avvikande och undflyende.

Freud talar om det psykoneurotiska lidandet och den psykoanalytiska behandlingen som olika sätt att ”minnas”, det vill säga olika sätt att realisera eller fullgöra vår relation till det förflutna. Johan Eriksson tar sig an centrala begrepp som minne, tid och historia inom Freuds teori om den psykoanalytiska kuren: erinring, upprepning och genomarbetning.

Stagnelius dikt *Vän! I förödelsens stund* beskriver en värld stadd i ruin och den därmed förbundna känslan av namnlös ångest. Jacob Staberg visar hur ord skapar mening. Med litteraturens och diktens hjälp skapas ett möjligt rum för återupprättelse och tröst, och det får ses som en akt av magi! Memoarskrivandets självvranssakan liknar den rannsaking som sker i det psykoanalytiska rummet. Båda processerna är meningsbärande skapelseakter. Clarence Crafoord delar med sig av egna erfarenheter.

Diskussionen om minne har inte bara bäring på våra privata liv. Det aktualiserar hela vårt varande i världen och historien. Kan vi förstå vår framtid och vår aktuella situation utan att utveckla ett medvetande om vår historia? Det givna svaret blir: svårligen. Vi lever i ljuset av vår historia, som vi förvisso tolkar om och om igen. Liksom Freud använder Walter Benjamin den arkeologiska utgrävningen som en metafor för minnet, och betonar hur genuina minnen omfattar inte enbart föremålet/saken utan också omgivande förhållanden, jordmånen som omger skatten. Det för med sig att utforskandet av minnet behöver vidga sina cirklar och även omfatta personen som minns. I anslutning till Benjamin utvecklar Johan Redin i essän ”Svindelvöningar” associationer kring minnet med hjälp av metaforer som grottan, katakomben och kloaken. Han frammanar ett svindlande perspektiv på gestaltningen av människans historia; den som berättar om kulturens avlagringar i sediment, i underjordens lera.

Johanna Ekström söker svar på frågan om vilket avtryck en målning av konstnären

NINA WEIBULL

Villa Medici, kaféfoajén,
sittgrupp formgiven av Balthus.

Balthasar Klossowski, kallad Balthus, gjorde i hennes barndom och hur den förvirring som motivet väckte inom henne lever kvar som aktiv ambivalens. Balthus ägnade sitt långa liv åt att variera ett begränsat antal motiv som snabbt blev extremt åtråvärda på den internationella konstmarknaden. Sin mest storlagna konstnärliga gärning ägnade han dock det anrika renässanspalatset Villa Medici, som han ansvarade för inom uppdraget som direktör för Franska Akademien i Rom. Nina Weibull förförs i mötet med den samlade effekten av sexton års lågmälda, absolut tonsäkra och hängivna estetiska insatser i syfte att förhöja Villa Medicis egenart som situ för minne och fiktion.

Litteratur- och konstkritikern Mario Praz mest kända verk, *The Romantic Agony* (1933) handlar nästan uteslutande om lidandets, perversionens, sadismens och dödslustens litterära uttryck under romantiken. Med romantiken träder, enligt Praz, mörkret in i sexualiteten. I den essä som avrundar numret utvecklar Torbjörn Elensky sin syn på hur även den kliniske och spekulative Freud präglades av senromantiken i litteraturen.

Agnes Mesterton, Nina Weibull